

Ірина ДАНЧЕНКО,

orcid.org/0000-0003-0103-8142

доктор педагогічних наук, доцент,

професор кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування»

та соціально-гуманітарних дисциплін

Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка

(Харків, Україна) irinadanchenco@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ

З'ясовано, що значний потенціал у процесі підготовки майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування у закладах вищої освіти аграрного профілю належить діяльності, спрямованій на формування їх соціальної зрілості, оскільки він створює оптимальні умови для: формування ґрунтовних знань та уявлення про соціальні процеси, явища, закони, принципи і соціокультурні тенденції розвитку суспільства та соціально значущі якості особистості (соціальна активність та відповідальність, самостійність, толерантність, асертивність, громадянськість); розвитку соціальної позиції, ціннісного ставлення студентів до явищ суспільної діяльності; формування початкового рівня знань, умінь та навичок практичної діяльності студентів щодо аналізу, корекції та подальшого розвитку рівня їх соціальної зрілості і застосування набутих знань, умінь та навичок у різних соціальних умовах, у тому числі у професійній діяльності.

Визначено, що застосування педагогічного моніторингу у процесі формування соціальної зрілості студентів здатне задовольнити потреби процесу формування відповідної інтегративної якості у високій функціональності та адаптивності. Адже педагогічний процес формування соціальної зрілості майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування у закладах вищої освіти аграрного профілю потребує не лише глибокого та всебічного вивчення, але й вирішення проблем удосконалення відповідного процесу.

Виявлено, що основною метою педагогічного моніторингу ефективності формування соціальної зрілості майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування у закладах вищої освіти аграрного профілю є забезпечення різних груп освітнього процесу якісною, об'єктивною і своєчасною інформацією про результати відповідної діяльності.

Педагогічний моніторинг надає можливість на основі статистичного аналізу отриманої інформації виявляти закономірності, сучасні тенденції та здійснювати прогнозування перспективи формування соціальної зрілості майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування у закладах вищої освіти аграрного профілю.

Ключові слова: *підготовка майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування, формування соціальної зрілості, педагогічний моніторинг.*

Iryna DANCHENKO,

orcid.org/0000-0003-0103-8142

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Professor of the UNESCO Chair in Philosophy of Human Communication and Social and Humanities

at Petro Vasylenko Kharkiv National Technical University of Agriculture

(Kharkiv, Ukraine) irinadanchenco@gmail.com

PEDAGOGICAL MONITORING OF THE EFFECTIVENESS OF THE PROCESS OF FORMATION OF SOCIAL MATURITY OF FUTURE PROFESSIONALS OF PUBLIC MANAGEMENT OF ADMINISTRATION AND ADMINISTRATION OF ADMINISTRATION

It is revealed that considerable potential in the process of training future specialists in public administration and administration in higher education institutions of agrarian profile belongs to activities aimed at shaping their social maturity, since it creates the optimal conditions for: the formation of sound knowledge and understanding of social processes, phenomena laws, principles and socio-cultural tendencies of social development and socially significant qualities of personality (social activity and responsibility, independence, tolerance, assertiveness, thunder adianism); development of social position, students' value attitude to the phenomena of social activity; formation of the initial level of knowledge, skills and practical skills of students in the analysis, correction and further development of their level of

social maturity and application of the acquired knowledge, skills and abilities in various social conditions, including in professional activity.

It is determined that the use of pedagogical monitoring in the process of forming social maturity of students is able to meet the needs of the process of formation of appropriate integrative quality in high functionality and adaptability. After all, the pedagogical process of forming the social maturity of future specialists in public administration and administration in higher education institutions of agrarian profile requires not only a thorough and comprehensive study, but also solving the problems of improving the appropriate process.

It was found that the main purpose of pedagogical monitoring of the effectiveness of formation of social maturity of future specialists in public administration and administration in higher education institutions of agrarian profile is to provide different groups of educational process with qualitative, objective and timely information on the results of relevant activities.

Pedagogical monitoring provides an opportunity, on the basis of statistical analysis of the information received, to identify patterns, current trends and to predict the prospects of formation of social maturity of future specialists in public administration and administration in higher education institutions of agricultural profile.

Key words: training of future specialists in public administration and administration, formation of social maturity, pedagogical monitoring.

Постановка проблеми Сучасний етап розвитку людства вимагає від системи вищої аграрної освіти рішення важливого завдання – підготувати професіоналів, які розуміють сутність соціальних, політичних та економічних процесів і явищ. Вирішити ці завдання, на нашу думку, можливо лише за умови, якщо особистість буде мати високий рівень соціальної зрілості.

Аналіз досліджень Ефективність освітнього процесу у закладах вищої освіти аграрного профілю (далі ЗВОАП) визначається за багатьма критеріями, першорядний серед яких – відповідність наслідків підготовки майбутніх професіоналів вимогам фахової діяльності, яку вони мають реалізувати. Реалії сьогодення вимагають від фахівців з публічного управління володіння управлінськими навичками, уміння реалізовувати принципи, функції та етику службової діяльності в органах державної влади та місцевого самоврядування. Реалізація відповідних вимог можлива за умови сформованості високого рівня соціальної зрілості майбутніх фахівців з публічного управління.

Аналіз наукової літератури доводить, що суттєво менше дослідників звертаються до визначення якості підготовки майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування до професійної діяльності за критеріями їх особистісного розвитку, зокрема за станом соціальної зрілості, яка є визначальним показником активного засвоєння індивідом соціального досвіду, соціальних ролей, соціальних норм, опанування якими дає змогу особистості стати зрілим учасником соціальних відносин.

Проблема соціальної зрілості особистості знайшла відображення в працях філософів (Л. Буєвої, О. Гундар, М. Черниш та інших), соціологів (І. Половинки, О. Харчева, Ф. Філіпова та інших), психологів (А. Адлера, Е. Еріксона, К. Роджерса, К. Хорні та інших) і педагогів (Я. Галети, І. Дан-

ченко, Л. Канішевської, В. Радула, І. Сопівник, В. Тюріної та інших).

Педагогічний процес формування соціальної зрілості майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування у закладах вищої освіти аграрного профілю потребує не лише поглибленого опрацювання, але й вирішення проблем залучення ресурсів для творчого розвитку суб'єктів соціально педагогічної взаємодії, з урахуванням виховних особливостей і можливостей розширення та реалізації потенціалу суб'єктів освітнього процесу ЗВОАП.

Мета статті – обґрунтувати необхідність застосування в освітньому процесі педагогічного моніторингу ефективності процесу формування соціальної зрілості майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування у закладах вищої освіти аграрного профілю та окреслити напрями реалізації організаційно-методичного забезпечення відповідного процесу.

Виклад основного матеріалу Зауважимо, що сутність педагогічного моніторингу як процесу вимірювання і оцінювання змісту педагогічного процесу формування соціальної зрілості, виконання корекційних дій, що забезпечують якість відповідної діяльності, виражається в таких його функціях: *обліковій* (збиранні даних, які свідчать про стан сформованості соціальної зрілості студентів); *аналітичній* (вивчення рівня і динаміки будь-якого окремого показника соціальної зрілості студентів); *оцінній* (відхилення фактичного стану сформованості соціальної зрілості студентів від визначеної нормативної); *комунікативній* (зворотний зв'язок між викладачем і студентами в освітньому просторі з метою створення корекційних дій, адаптації реалізованого плану формування соціальної зрілості студентів і виховних програм до нових реалій); *оптимізуючій* (знаходження способу формування і розвитку знань,

умінь, навичок, настанов на діяльність формування високого рівня соціальної зрілості студентів) (Семенова, 2009: 135).

Застосування педагогічного моніторингу під час формування соціальної зрілості майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування у закладах вищої освіти аграрного профілю дозволяє забезпечити суб'єктів цього процесу якісною інформацією про результати відповідної діяльності, об'єктивне і своєчасне отримання якої слугує індикатором для здійснення діяльності, спрямованої на покращення відповідного процесу; здійснювати швидкий доступ до результатів змін, які відбуваються безпосередньо зі студентами, та моделювати цей процес, якщо він за результатами дослідження потребує корекції, а також швидко розповсюджувати та впроваджувати результати досліджень у практику діяльності закладів вищої аграрної освіти; розвивати у студентів навички рефлексії шляхом фіксації стану свого розвитку та саморозвитку; «відбирати» і впроваджувати тільки ті форми, методи та засоби організації процесу формування соціальної зрілості, які суттєво підвищують її ефективність; розширювати мотиваційну основу формування соціальної зрілості студентів; впливати на зміну позиції студентів щодо відношення їх до професійного зростання (Данченко, 2017: 202).

Процес формування соціальної зрілості майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування у закладах вищої освіти аграрного профілю складається з таких елементів: *організаційного* (загальна інформація про зміст, план, регламент діяльності щодо формування соціальної зрілості); *теоретичного* (розгорнуте висвітлення вузлових питань процесу формування соціальної зрілості); *методичного* (рекомендації щодо застосування теоретичних і практичних методів, прийомів та засобів щодо ефективності формування соціальної зрілості); *практичного* (ділові ігри, вправи, конкретні ситуації, тести, анкети, бесіди, проблемні дискусії, підсумкові завдання проблемного характеру та інші, виконання яких вимагає використання теоретичних знань та практичних умінь і навичок, набутих під час засвоєння матеріалу та практичного його застосування).

Щодо *структури педагогічного моніторингу* процесу формування соціальної зрілості майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування у закладах вищої освіти аграрного профілю, то він складається з низки етапів: постановка мети, підбір інструментарію діагностичних процедур та методик; визначення засобів кількісної та якісної оцінки обробки отриманих результатів,

способів фіксації їх у базі даних викладача (університету) та портфоліо студента, умов, вимог до відповідного процесу; безпосереднє проведення моніторингових процедур; аналіз отриманих результатів, дослідження соціально-психологічного стану студентів під час проведення моніторингових процедур; здійснення корекційних дій з удосконалення моніторингової діяльності; проектування групових та індивідуальних траєкторій та управлінських рішень щодо формування соціальної зрілості.

Причому на кожному з визначених етапів враховуються особливості майбутньої професійної діяльності студентів, які отримують спеціальність «Публічне управління та адміністрування» та вимоги стейкхолдерів (у тому числі регіональних органів державної влади та органів місцевого самоврядування Харківської області).

На основі теоретичного аналізу та практичного досвіду основними методами педагогічного моніторингу ефективності формування соціальної зрілості студентів є: анкетування, тестування, проблемні дискусії, спостереження, метод рефлексії, метод самооцінки, аналіз фактичних та кількісних даних, спілкування, методика вивчення ціннісних орієнтацій, узагальнення незалежних характеристик.

Анкетування надає можливість розкрити загальну картину уявлень про якість оцінюваних об'єктів. Прикладом може бути дослідження адаптації студентів першого року навчання до умов освітнього процесу, ефективно протікання якої вважаємо одним з вирішальних чинників впливу як на соціалізацію студентів, так і на формування їх соціальної зрілості.

Метод самооцінки дозволяє виявити один із проявів самопізнання, що впливає на характер, поведінку, функціонування особистості. Адже відомо, що неадекватна самооцінка заважає формуванню таких соціально значущих якостей, як самостійність, активність, відкритість та комунікабельність.

Проблемні дискусії використовуються тоді, коли необхідно активізувати знання учасників дискусії, надати необхідну інформацію, створити інтерес до проблеми, акцентувати увагу учасників дискусії на тому, що існують різні точки зору на проблему та об'єктивні умови, у межах яких необхідно шукати можливості вдосконалення будь-якого процесу.

Метод вивчення ціннісних орієнтацій суб'єктів педагогічного моніторингу дозволяє виявити й активізувати потенційні можливості особистості, що відкриває перспективи для розвитку та вдосконалення процесу формування соціальної

зрілості майбутніх фахівців. Відповідні дослідження вказують на необхідність посилення діяльності, спрямованої на формування «вміння конструктивно спілкуватися в різних середовищах, співпрацювати в командах та вести переговори», «здатність формувати і підтримувати впевненість і співчуття» (ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning).

Метод узагальнення незалежних характеристик, який полягає у збиранні, аналізі й узагальненні думок про особистість з боку її найближчого соціального оточення та який надає можливість краще зрозуміти особливості розвитку студентської молоді та включав визначення змін щодо до його покращення.

Основним принципом педагогічного моніторингу був студентоцентризм, який базувався на засадах особистісно-орієнтованої педагогіки.

Крім того, ефективними методами моніторингу на практиці виявляється евристична бесіда, письмові відповіді на відкриті питання або традиційне усне опитування, есе, диспути, «круглі столи», рада експертів, підготовка проєктів.

Добре організований педагогічний моніторинг допомагає викладачеві виявити особистісні здобутки кожного студента, бачити недоліки у відповідній діяльності та вжити раціональних заходів для виправлення цих недоліків у процесі формування соціальної зрілості студентів. Оцінка рівня сформованості соціальної зрілості студентів часто виступає регулятором соціальних відносин у житті студентів, оскільки опосередковано впливає на формування стосунків у колективі, з викладачами, з іншими людьми, соціальними групами тощо.

Показником ефективності будь-якої діяльності, у тому числі діяльності, спрямованої на формування соціальної зрілості, є сформована готовність особистості «втілювати привласнену духовну цінність у практичну сферу». Спираючись на це, в процесі формування соціальної зрілості студентів увагу було спрямовано на формування готовності особистості на «реалізацію духовних учинків» (за І. Бехом).

Крім того, оптимізація процесу формування соціальної зрілості передбачає створення і використання якісно нових виховних методів, які базуються не на механізмі зовнішнього підкріплення, а на механізмах співпереживання й позитивного емоційного оцінювання, що передусім позначені апелюванням до самосвідомості та ставлення до суспільних норм і цінностей. Серед таких методів найефективнішим є розроблений І. Бехом *рефлексивно-експліцитний метод*, сутність якого становить орієнтація на позитивний поведінковий досвід особистості як змістової основи розгортання процесу становлення моральних цінностей (Бех, 2012: 127–128).

Підвищенню соціальної зрілості студентів сприяє аналіз набутого певного досвіду, з'ясування та усвідомлення реальності психологічного стану студентів, що забезпечувалося за рахунок рефлексії.

Необхідність формування освіченої, конкурентоспроможної, мобільної молоді з глибокими та сильними мотивами, раціональною поведінкою, почуттям відповідальності, високою адаптивністю, готовністю сприйняти зміни пріоритетів у виробленні нової системи цінностей та орієнтацій у складних ринкових умовах сьогодення потребує, на наш погляд, розробки індивідуальних програм формування соціальної зрілості та особистісного зростання майбутніх фахівців з публічного управління, які, між іншим, передбачають розробку індивідуальної траєкторії особистісного зростання.

Висновки. Таким чином, педагогічний моніторинг здатен задовольнити потреби процесу формування відповідної інтегративної якості у високій функціональності та адаптивності. Дотримання певних правил процесу педагогічного моніторингу уможливорює дієвість організаційного механізму отримання інформації щодо визначення рівня сформованості соціальної зрілості майбутніх фахівців з публічного управління та адміністрування у закладах вищої освіти аграрного профілю та дає можливість підвищити ефективність відповідного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. / І. Д. Бех. Київ : Академвидав, 2012. 256 с.
2. Данченко Ірина. Формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів: монографія. Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2018. 366 с.
3. Семенова А. В. Парадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх учителів: монографія. Одеса : Юридична література, 2009. 504 с.
4. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. URL: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf/>.

REFERENCES

1. Вех І. Д. Особы'стист' u prostori duxovnogo rozvy'tku : Navchalnyi posibnyk. [Personality in the space of spiritual development], Akademvy'dav, 2012. 256 s. [in Ukraine].
2. Danchenko Iry'na. Formuvannya social'noyi zrilosti studentiv vy'shhy'x agrarny'x navchal'ny'x zakladiv: monografiya. [Formation of social maturity of students of higher agricultural educational establishments], Vy'davny'cztvo Ivanchenka I.S., 2018. 366 s.
3. Semenova A.V. Parady'gmal'ne modelyuvannya u profesijnij pidgotovci majbutnix uchy'teliv: monografiya [Paradigm modeling in future teacher training], Yury'dy'chna literatura, 2009. 504 s.
4. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Available at: <https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf/>.